

SKOLEFORHOLD I NORD-TROMS

Noen betraktninger om den norske skoles rolle i fler-etniske samfunn i Nord-Troms på trettitallet

Skoleklasse fra Storfjord ca. 1930. Lærer Gudrun Slinde fra Sogn.

Arkivfoto: Nord-Troms Museum

Av Eivind Bråstad Jensen

Innledning

Fra midten av 1800-tallet utviklet norsk politikk overfor samer og kvæner (betegnelsen på finske innvandrere til Norge) seg mer og mer i retning av konsekvent og kompromisslaus fornorskning. Minoritetene skulle i «eitt og alt» bli norske.

I denne artikkelen vil jeg drøfte noen av de følger en slik politikk måtte få for forholdet mellom den norske skole og samiske, kvænske og fleretniske bygder i den nordligste delen av Troms fylke. Framstillinga vil for en del bygge på ei sammenligning med skolens rolle i mer homogene norske miljøer i Sør-Troms.

Noe av det empiriske grunnlaget for drøftinga er opplysninger om lærerne i Sør- og Nord-Troms hentet fra verket «Norske skulefolk» utgitt i 1934.

Uluk sammensetning i lærerkorpset i sør og nord

Nordfylket var i høg grad avhengig av importert arbeidskraft i skolen. Mindre enn hver tredje lærer kom fra regionen, mens hver femte var fra Vestlandet. Den største gruppa av de 45 kartlagte lærerne i Nord-Troms, 17, var som tabellen viser, fra

andre deler av Nord-Norge.

Av 55 registrerte Sør-Tromslærere kom 34 fra dette området. Og vi finner bare en vestlending. Ellers merker vi oss at det bare var 6 kvinnelige lærere i sør, mens det tilsvarende tall i nord var 17.

Tabell:

Lærerne i Nord-Tromskommunene Lyngen, Kåfjord, Storfjord, Sørfjord, Skjervøy, Nordreisa og Kvænangen fordelt etter geografisk bakgrunn. Tabellen bygger på opplysninger tatt fra «Norske skulefolk», utgitt i 1934. Tallene i parentes er ei tilsvarende fordeling av lærerne i Sør-Tromskommunene Trondernes, Kvæfjord, Bjarkøy, Ibestad, Skånland, Sandtorg, Astafjord og Andørja.

Opprinnelig heim plass

Nord-Troms					
(Sør-Troms)	Menn	9	(32)	Kvinner	4 (2)
Resten av					
Nord-Norge	Menn	11	(13)	Kvinner	6 (2)
Vestlandet	Menn	6	(1)	Kvinner	3 (0)
Resten av					
landet	Menn	2	(3)	Kvinner	4 (2)
Sum	Menn	28	(49)	Kvinner	17 (6)

Forskjellen mellom de sørligste og nordligste kommunene i Troms kan vanskelig forklares uten å ta i betraktning at samer og kvæner utgjorde et betydelig innslag av befolkninga i nord. I følge folketellinga fra 1930 levde det 6696 samer i Troms. Det tilsvarende tallet for Finnmark var 10400. Riktignok fantes det samisk bosetting i Troms utafor Nord-fylket, men dette området skilte seg likevel klart ut ved at samer og kvæner i flere av kommunene var de tallmessig dominerende befolkningsinnslag. Situasjonen i en av kommunene, Nordreisa, beskrives på denne måten i bygdeboka:

«Ennå så sent som i 1875 hadde selve Reisadalen i følge manntallet fra dette år 134 husstander. Av disse talte 35 husstander norsk, 76 kvænsk, 18 norsk og kvænsk, 4 lappisk (samisk) og 1 svensk. Samtidig hadde Storvik 15 husstander hvor 5 talte lappisk, 3 norsk, 3 kvænsk, 3 lappisk og kvænsk og 1 norsk og lappisk. I Bakkeby med 14 husstander var stillingen følgende: 5 lappisktalende, 4 kvænsktalende, 4 lappisk og kvænsktalende, 1 norsk, kvænsk og lappisktalende.»

Samiske og kvenske barns språk- og kulturbakgrunn ignorert i skolen?

Barn fra samiske og kvenske miljøer møtte en norsk skole som i liten grad tok hensyn til deres språk- og kulturbakgrunn. Lærerne var i hovedsak tilflyttere, og de få som var fra fleretniske miljøer, tilhørte gjerne norske familier. Som et ledd i fornorskingsbestrebelsene prøvde nemlig myndighetene etter hvert å forhindre samisk- og kvensktalende ungdom fra å ta lærerutdanning. Dermed framsto skolen i slike bygder som representant for og formidler av en kultur som nødvendigvis måtte avvike sterkere fra den lokale kultur enn den gjorde lenger sør i fylket.

Norsk lærerutdanning var i første del av vårt århundrede preget av det historikeren Hans Fredrik Dahl karakteriserer som Fjell- og Fjord-Norges radikale nasjonalisme. Denne retninga innebar ved siden av nasjonal begeistring ofte også vektlegging på målsak, avholdssak, folkeopplysning gjennom frilyndte ungdomslag og gjerne tilknytning til partiet venstre. Når unge lærere preget av en slik ideologi kom til homogene norske miljøer i kommuner som Bjarkøy eller Trondernes i Sør-Troms, så møtte de bygder med ei norsk fortid som kunne spores tilbake til vikingetida og kanskje enda lenger. I arbeidet for å spre «norskdom» og utvikle fedrelandskjærlighet, kunne de bygge på ei lokal norsk fortid som var en del av Norgesriket i dets storhetstid. Når slaget på Stiklestad og andre viktige hendinger i landets historie blei tatt opp, kunne de knyttes direkte til Sørfylkets egen historie og lokale helter som Tore Hund og Asbjørn Selsbane.

Hovedtyngden av lærerne hadde sine røtter i området og dreiv følgelig skole i en verden som de kjente og var fortrulige med. Gjennom ei lærerutdanning der bondekulturen blei framstilt som ryggraden i det norske samfunnet, hadde disse bondesønnene fra Sør-Troms lært å sette pris på de bygdemiljøene de kom fra. Dette bidrog trulig også til å skape et i hovedsak harmonisk forhold mellom skole og bygd. Og under slike forhold var det heller ikke oppsiktsvekkende eller kontroversielt å søke lærerutdanning. Så mens en i Nord-Tromskommunene baserte seg på import av lærere, var rekrutteringa til yrket fra landsbygda i sør så god at en ikke bare var sjølforsynt, men i tillegg kunne være med å dekke lærerbehovet både i de nordnorske byene og i Nord-Troms og Finnmark.

Også i bygder med samisk og kvensk befolkning skulle norskdom spres og fedrelandskjærlighet framelskes bl.a. gjennom å gjøre elevene kjent med landets stolte fortid. Men i motsetning til i sør var ikke denne befolkningas fortid

en del av Norgeshistoria slik den blei framstilt da. Deres forfedre deltok ikke i slaget på Stiklestad, og ingen derfra drog på vikingetokt. Skolen bygde ikke på samisk eller kvensk språk og kultur, men prøvde tvert i mot med iver og konsekvens å erstatte slik innflytelse fra «fremmede nationaliteter» med norske kulturytringer. Lærerne manglet både kjennskap til og forståelse for de kulturelle og sosiale forhold lokalt. Og i tråd med datidas rådende ideologi som ga lite rom for kulturelt mangfold, blei norsk kultur og verdigrunnlag satt opp både som målestokk og forbilde for deres virke. En sentral oppgave for skolen måtte nødvendigvis bli å få samiske og kvenske elever til å glemme sin etniske arv så raskt og effektivt som mulig. I stedet skulle de læres opp til å pynte seg i lånte fjær.

Læstadianismen som motkultur

Men skolen var ikke aleine om å påvirke ungene. De levde i lokalmiljøer som hadde sine omgangsformer og normer. Og mange steder i Nordfylket hadde de læstadianske menighetene en meget sterk posisjon. Denne religiøse retninga sto for et alternativ til det budskapet som skolen og andre norske institusjoner prøvde å formidle og kan følgelig sees som en motkultur. Bevegelsen virket styrende inn på sosialt liv og samhandling blant sine tilhengere. De læstadianske forsamlingene virket i praksis ofte som både domstol, sosialkontor, nyhetsformidler og ikke minst som en viktig sosial arena. Menighetslivet preget menneskene i disse bygdene og påvirket deres vegvalg, handlinger og oppfatninger av rett og galt. Menighetene utgjorde som regel homogene miljøer med et sterkt indre samhold.

Et sentralt aspekt ved deres religionsforståelse var at et liv i enkle materielle kår var den rette måten å leve på som kristen. Det var de fattige som var de sanne kristne. Læstadianerne tillegger bibelordet som sier at det er like vanskelig for en rik å komme til Himmelen som for en kamel å komme gjennom et nåløy, stor vekt. Derfor tok de avstand fra den mammondyrkinga som de mente å se hos den lokale norske overklassen og tillot seg å betvile oppriktigheten i deres Gudstro.

I de læstadianske menighetene foregikk forkynnelse og kommunikasjon lenge på samisk og finsk like gjerne som på norsk. Ingen trengte å skjule eller føle det mindreverdige at de var samer eller kvæner. Som en arena der samisk og kvensk identitet kunne utleves avskjermet fra fornorskingspresset, har læstadianismen betydd mye for å bevare same- og kvenkulturen. Innafor menigheten kunne alle føle seg like verdifulle uavhengig av etnisk bakgrunn.

Barn fra slike bygder opplevde nok en stor avstand mellom en skole dominert av norsk nasjonale verdier og et heimemiljø preget av læstadianismen. Skolen representerte den norske offentlige sfæren. Læreren utgjorde en del av et i hovedsak norsk lederskap som nesten uten unntak sto utafor de læstadianske menighetene.

Om vi nok en gang sammenligner sør- og nord-fylket, så finner vi at skolens folk i nord i stor grad sto på siden av den dominerende folkelige bevegelse som rommet det store flertallet av kvener og samer. Lærerne befant seg altså i bygder der omgangsformer og atferdsregler langt på veg var bestemt av ei religiøs retning som de færreste av dem kunne forventes å ha noen skikkelig forståelse for. I Sørfylket derimot deltok lærerne aktivt og ofte som ledere for menighets- og ungdomsarbeid som hadde brei tilslutning.

For lærerne i nord måtte læstadianernes ofte negative holdning til verdslig kunnskap virke nedslående. Læstadianske predikanter avviste nemlig:

«den intellektuelle fornuft og skolens lærdom som overordnede verdier. Slik som undervisningen fungerte, kom man likevel til kort. Ingen kunne lese seg til Guds frelse, hevdet de omvendte... Livets sannhet fremkom ikke ved fornuftens gjerninger i skolestua, men ved åpenbaringer.» (Bjørklund. s. 316)

Slike holdninger kan også være med å forklare den låge søkninga til utdanning utover den obligatoriske fra nordfylket og den svake rekrutteringa til læreryrket. Gradvis endret synet på utdanning seg blant læstadianerne. Og i etterkrigstida blei det mer og mer vanlig at læstadiansk ungdom tok høgere utdanning.

Lærerne i nord engasjert i politisk arbeid, ikke i kulturell virksomhet

På lærerhold var det ei utbredt oppfatning at når nordfylkets næringsliv, økonomi og kommunikasjoner sto tilbake for resten av fylket, så kom det av at utdanningsnivået var så mye lågere der. Det var da også tilflyttede lærerordførere som maktet å få gjennomslag for opprettelsen av en ungdomsskole i nordfylket. Denne skolen, Solhov ungdomsskole, startet sitt virke i 1912. Det var ikke minst takket være innsatsen til Karlsøyordføreren Martin Simonsen at skolen kom i gang. Han var fra Sør-fylket og kom som lærer til ei samiskspråklig bygd i Karlsøy før århundreskiftet. Simonsen sluttet seg tidlig til Karlsøypresten Alfred Eriksens sosialistiske bevegelse. Eriksens agitasjon blant fiskerbøndene fikk så sterk tilslutning, særlig i Nordfylket, at han blei valgt inn på Stortinget alt i 1903. Men hans agitasjon var uten brodd mot fornorskningsevne. Han opptrådte ikke som forsvarer av samiske eller kvenske minoritetsinteresser.

Arbeiderbevegelsen fikk tidlig stor tilslutning i nordfylket, men dens lederskap besto til å begynne med for en stor del av tilflyttede lærere. Da Solhov ungdomsskole startet, var 5 av de 7 Nordtromsordførerne tilflyttede lærere.

Med stigende kommunalpolitisk aktivitet vokste også behovet for folk som var villige til å ta på seg politiske tillitsverv og administrative oppgaver i kommunene. Og siden det var en selvfølge at møtespråket skulle være norsk, kunne nok språklig usikkerhet være en medvirkende grunn til at det var særlig problematisk å rekruttere folk til politiske verv i nord. Dermed var det fritt fram for tilflyttede lærere som langt på veg utgjorde det politiske lederskapet i denne regionen i perioden fram til andre verdenskrig. Som premissleggere for kommunal virksomhet kunne de ikke forventes å framstå som forsvarere av finsk og samisk språk og kultur.

Sammenligner vi Sør- og Nordfylkets lærere, finner vi altså at de i nord i stor grad bekledde nøkkelposisjoner i kommunalpolitisk styre og stell. Det gjorde også deres kolleger i sør, om enn i noe mindre grad. Men dessuten engasjerte mange av lærerne i sør seg sterkt i frilyndt ungdomsarbeid, som stiftere og ledere av ungdomslag, sangkor, mållag og avholdslag. De sto også ofte sentralt i misjons- og annet kristent arbeid. Det mest påfallende i denne sammenheng er at bare en av de kartlagte lærerne i nordfylket har oppgitt lederarbeid i slike lag eller foreninger.

Noe av forklaringa på dette kan sjølsagt være at lærerne i nord var så belastet med politiske verv at de ikke maktet å ta på seg flere oppgaver. Likevel er nok den viktigste årsaken til denne iøynefallende forskjellen mellom kommunene lengst sør og nord i fylket at læstadianerne stilte seg avvisende til slikt lags- og foreningsarbeid. De fryktet

nemlig at denne type virksomhet kunne trekke folks oppmerksomhet bort fra menigheten og forkynnelsen. Vi vet at lærere som prøvde å få i gang både losjelag, ungdomslag og sangkor måtte gi opp pga. manglende tilslutning. Det sier en del om styrken i den læstadianske bevegelsen.

Nå betyr ikke dette at det ikke forekom ungdomslag og andre foreninger i Nord-Troms i mellomkrigsårene. På Alteidet i Kvænangen var det eksempelvis både skytterlag, ungdomslag, sangkor og sanitetsforening. Men de aller fleste som deltok var norske tilflyttere, de tilhørte «den norske kolonien på Alteidet» (Bjørklund s.186)

Nord-Tromsbefolkninga tar til motmæle mot nasjonalbevisste lærere

En artikkelserie i Morgenbladet om de nasjonale og kulturelle forhold i nord skrevet av journalist Arthur Rathe ble utgitt i bokform i 1936 under tittelen «Finsk fare for Finnmark». Boka viet også forholdene i Nord-Troms brei oppmerksomhet. Rathe advarte mot den sterke interesse kretser i Finland viste for sine finsktalende «stammefrender» på norsk side av grensen. Han hevdet at det var en reell fare for at Finland ville prøve å utvide sitt territorium på bekostning av norsk land i Lyngenområdet. Rathe mente at finske vitenskapsmenn og predikanter som besøkte Norge, egentlig dreiv finskvennlig agitasjon blant kvenene for å få dem til å støtte krav om å bli innlemmet i Finland. Han kritiserte også de læstadianske menighetene både fordi de brukte finske predikanter og fordi de dreiv forkynnelse på finsk.

Nå var ikke Rathe aleine om å mistenke Finland for å ha ekspansjonsplaner på bekostning av norsk jord. I mellomkrigstida arbeidet en hemmelig komité satt sammen av folk på høgt nivå innafor kirke, forsvar og andre samfunnssektorer for å planlegge og iverksette tiltak som kunne demme opp mot den finske ekspansjonstrangen. Men når Ratches bok trekkes fram her, så er det fordi den førte til en åpen konfrontasjon mellom talsmenn for læstadianismen og de etniske minoritetsgruppene på den ene side og nasjonalbevisste lærere i Lyngenområdet på den andre. De sistnemte hadde vært Ratches viktigste lokale informanter og blei for øvrig behørig omtalt i boka. Læstadianerne deltok sjeldent i offentlig polemikk. Men etter at boka til Rathe var utgitt, tok den læstadianske lederskikkelsen Elias Olsen fra Helgøy til motmæle. Gjennom tre fyldige artikler i avisa «Tromsø» tilbakeviste han det han mente var urettmessige beskyldninger mot læstadianismen. Han skreiv bl.a.:

«Når man har lest gjennom artikkelserien, får man det inntrykk at det har dannet seg et komplott av meningsberettigete som utgjør kilden for en vesentlig del av stoffet, og derfor så virker denne lyssky trafikk så meget mer avskyelig når den kommer for dagens lys. (4. april 1936).

«Komplottet av meningsberettigete» var Ratches lokale informanter. Olsen avviste at læstadianismen ga holdpunkt for finskvennlige strømninger. Han hevdet tvert om at læstadiansk forkynnelse heller hadde vært en stimulans for norsk språk og kultur og begrunnet dette med at:

«Alle predikanter i Nord-Troms behersker nu det norske sprog så vidt at de holder oppbyggelser utelukkende på det norske språk.... De gangene jeg i de siste år har vært i Skibotn, har det aldri vært brukt annet enn norske salmer ved oppbyggelsene. En og annen kvinne kan i pausen ha sunget salmer på finsk. Men hvem skulle vel trodd at disse sangene skulle innebære en fare for fedrelandet, hvis det ikke var kommet på prent i Oslo.»

Olsen avsluttet sitt oppgjør med «informantene» på

Solhov amtsskole

Arkivfoto: Nord-Troms Museum

denne måten:

«Hvor vidt den måten hvorpå store bygdelag i Nord-Troms er gjort til gjenstand for det stygge blek-gule rasehat i Morgenbladet, vil styrke samarbeidet og påskynde løsninger av de oppgaver som står på dagsordenen både rikene og bygdene i mellom, det kan en hver gjøre seg opp en mening om.»

Sitatene viser at Olsen synes å akseptere at det er klanderverdig å benytte finsk i forkynnelsen. Fornorskingsstrevet var tydeligvis kommet så langt på dette tidspunkt at heller ikke de læstadianske ledere forsvarte bruk av annet enn norsk. Men først og fremst avslørte reaksjonene på Ratches bok hvor stor avstanden må ha vært mellom hans norsknasjonale informanter og folk flest i området. I Storfjord herredsstyre hevdet en representant med finske røtter at:

«Man kan ikke annet enn å beklage det folket og de bygder som har slike folkeskolelærere som må oppkonstruere og bekrefte løgnhistorier om bygdens innvånere for derved å få æren som ypperlige informatorer.» Den læstadianske bevegelse sto utafør de ivrige fornorskere kontroll og innflytelse. Den virket fremmed og lukket for dem. Samtidig representerte den et reelt alternativ til den kultur og de normer som denne norske eliten ønsket å skape grobunn for. Dermed blei den radikale nasjonalisme som ellers i landet var en brei folkelig bevegelse, i nordfylket målbåret av et tilflyttet lederskap og ikke uten en viss brodd mot den lokale kultur.

Lærerne var mer observatører av enn deltakere i lokalt liv

Ofte blei nok lærerne stående på sidelinja i forhold til det livet som levdes i lokalsamfunnene. De blei observatører av, heller enn aktive deltakere i sosialt liv. Påvirket av dominerende strømninger i si samtid, mente vel mange av dem at samer og kvener rasemessig hadde mindre bra egenskaper. Dette kunne de også gi offentlig uttrykk for. I en reportasje i «Tromsø»

fra Nord-Troms i 1929, kan vi lese følgende: «Lensmannen sier det har oppstått en blandingsrase (av same og kven), og det er sikkert ikke av det gode. Det er min oppriktige mening at dette nye befolkningselement ikke er særlig initiativrikt... Bygden har fått ei ny lærerinne fra Østlandet. Hun kan ikke røyke fordi det strider mot religionen her. Hun uttaler seg om dette å gå «i læsning» (oppbyggelse). Noen av barna kom så smussige på skolen at det var en gru. Lærerinna vasket dem til slutt selv da det ikke nyttet å mase på mødrene. Dette fikk hun kritikk for av mødrene. På spørsmål om barna innbyrdes snakker lappisk, svarer lærerinna nei og forteller om to småjenter som trettet og den ene sier til den andre: Jeg vet noe om deg. - Hva vet du om meg? - Din bestemor var lapp. Lærerinna mener at det neppe var en dråpe norsk blod i noen av disse småjentene.»

Utsagn av det slag som er gjengitt her, avdekker ei heller nedlatende holdning til folket i bygda som beskrives. Dessverre var ikke dette noe enestående tilfelle. En ung landbruksfunksjonær som kom til en Nordtroms-kommune en gang på trettitallet, rådspurte seg hos ordføreren, en tilflyttet lærer som hadde en meget dominerende posisjon i kommunen. Hans klare anbefaling var at når han kom til visse bygder i kommunen, så måtte han snakke hardt og opptrå kontant overfor folket. Og begrunnelsen var at der bodde det bare «finna» (samer) og de måtte en ta hardt om en skulle oppnå noe.

I Nordreisa bygdebok fortelles det at en lærer som arbeidet i en kvenskdominert skolekrets, begynte hver skoledag med å la barna synge «Vorder lys i hedninglande». Mens en kollega som hadde vært i samme krets tidligere fortalte at barna etter eget ønske sang «Våkn opp og slå på dine drenge.» Ungene forvekslet st og d slik at strenge blei til drenge.

Skolen i nordfylket må gjennom si sterke vektlegging på norsk språk og kultur og avvising eller ignorering av samisk og kvensk språk og kultur, ha hatt uheldige følger for utviklinga av sjølbildet til mange samiske og kvenske

elever. På skolen fikk de jo mer eller mindre utilsøret vite hvor liten verdi deres morsmål og deres kulturelle forankring i det hele tatt hadde.

At mellomkrigstidas lærere i fleretniske kommuner var sterkt engasjert i politisk styre og stell lokalt, betyr på ingen måte at de var integrerte medlemmer i bygdemiljøene. De var jo forpliktet til å arbeide for å tilpasse eller omforme lokalmiljøene ut fra en norsk mal, heller enn å prøve å tilpasse seg sjøl til miljøet. Derfor kom de nok noen ganger til å overkjøre lokale normer og kulturelle ytringer i samiske, kvenske eller fleretniske samfunn.

Med ei konsekvent fornorskninglinje og manglende åpenhet for kulturelt mangfold har derfor skolen bidratt til å gjøre kulturbildet i nord fattigere. Det kulturelle trykket må ha satt sine spor.

Etterord

Framstillinga så langt kan ha gitt et ufortjent negativt bilde av skolens rolle i Nord-Troms i mellomkrigstida, og den kan også ha gitt et for positivt eller idyllisk bilde av skolens rolle i Sør-Troms i den samme perioden. Det er likevel nødvendig å understreke at kritikken av den norske skoles rolle i nord ikke må oppfattes som en personlig kritikk av de lærerne som jobbet der i det aktuelle tidsrommet. Mange av dem tok

på seg store byrder for fellesskapet og sleit seg ut på det. Og mange av de som satt nedlesset i politiske verv og administrative oppgaver var sikkert drevet mer av pliktfølelse enn av maktbegjær. Vurdert i lys av vår tids minoritetspolitiske holdninger er det lett å se at mellomkrigstidas Nord-Tromslærere avdekket svært liten forståelse for kulturelt mangfold.

Men de virket i ei tid da hele det offisielle Norge sto samlet bak en politikk som tok sikte på at den samiske og kvenske befolkninga skulle bli norsk. Målet for den norske nasjonalstaten var ei homogen norsk befolkning som delte språk, kultur og seder. Det var ikke rom for etniske minoriteter. Slik tidsånden var, er det liten grunn til å betvile at lærerne arbeidet ut fra ei ekte overbevisning om at det var til det beste for samiske og kvenske barn å bli norske så raskt og så effektivt som mulig.

Litteratur:

- Bjørklund, Ivar: Fjordfolket i Kvænangen. Universitetsforlaget 1985
 Eriksen, Knut Einar og Niemi, Einar: Den finske fare. Universitetsforlaget 1981
 Hansen, Emil: Nordreisa bygdebok, Nordreisa 1955
 Jensen, Eivind Bråstad: Tromsø amtsskole i Lyngen eller Solhov ungdomsskole i tiden fra 1912 til 1940. Stensil Universitetet i Tromsø 1978
 Richter Hansen, Einar: Profinske holdninger i Finnmark i mellomkrigstiden. Hovedoppgave i historie, Universitetet i Oslo 1974
 Ratcke, Arthur: Finsk fare for Finnmark. Oslo 1936.
 Norske skulefolk. Dreyers forlag, Stavanger 1934
 Avisene Tromsø og Nordlys.

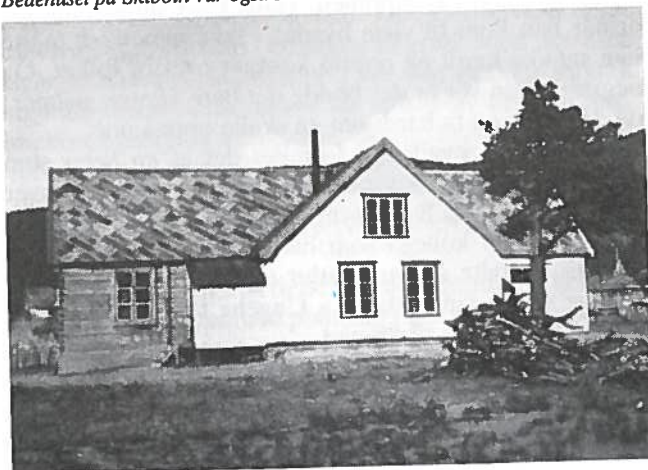
Skolen som tjener i storsamfunnet

Av Reidun Mellem

Tidleg i 1930-åra reiste Dagblad-journalisten Arthur Ratcke i bygdene våre - for å utforske mulig interesse for tilknytting til Finland blant folk her oppe. Han meinte å kunne registrere mange tegn på at slike interesser eksisterte - og konklusjonane han gjorde seg står å lese i boka: «Finsk fare for Finnmark», som han ga ut i 1936. Boka vekte stor oppsikt på grunn av dei påstandane han der kom med - at det virkelig eksisterte ein «finsk fare» blant befolkninga her oppe - med ønske om å tilhøre eit «Stor-Finland».

For folk her i nordområda var dette stort sett ukjente tankar, mens styresmaktene nede i hovudstaden tok saka på alvor og sette igang mange tiltak for å «nordmannisere» dei upålitelige folkegruppene her. Dette er grundig behandla i boka «Den finske fare» av Eriksen og Niemi, utgitt på Universitetsforlaget i 1981.

Bedehuset på Skibotn var også skolestue

Her følger eit lite utdrag av det Arthur Ratcke meinte å finne om skoleforholda på Skibotn:

«Man kan ellers fortelle meg at inntil den siste tid er all «korridorpolitikk» i herredstyrene i de blendede strøk i Nord-Troms blitt drevet på finsk:

Så snart nogen av medlemmene av herredsstyrene skulde drøfte noget sig i mellem, i «gruppen» så å si, gikk man øieblikkelig over til finsk. Eller som en mann av finsk avstamning forteller mig: Der ti mann er tilstede og én begynner å tale finsk, er hele samtalen mellem alle ti efter en kort stund glidd over i finsk.

Dette sa han ikke uten en viss indre stolthet. I forveien hadde jeg spurt ham om det kunde være tale om, at der i Skibotn eller i traktene for øvrig i Nord-Troms, hvor det er blandet befolkning, var nogen finske stemninger og strømninger å merke. Det var der ikke, sa han. Og jeg er ikke i tvil om at han mente det. Han tenkte bare ikke på å skjule sin glede over finsk som det seirende sprog.

Av en mann fra Nord-Reisa hører jeg et lite trekk som virket nokså snodig. Så snart barnene kommer ut av skolen går de over til finsk i daglig tale selv om de på skolen har vært flinke i norsk. Dette dukker op i erindringen, mens jeg inne i Skibotn sitter og taler med læreren der i bygden, Audun Slinde. Jeg spør ham, om han tilfeldigvis skulde ha nogen prøver av norske stiler skrevet av barn på hans skole. Som svar på det lar han mig lese flere norske stiler skrevet i avgangsklassen av finske og samiske barn. Av et par av de beste av de mange jevnt gode tar jeg ut nogen linjer: - *Nede i dalbunnen såes elva, som krøkte sig frem nedover mot sjøen. Nu var alle elvene på sitt høieste i flomtiden, fordi det bare var nogen dager siden de var begynt å flømme op. Her og der langs elvebredden stod falleferdige trær, som kanskje alt stod*